

TÜRKİYE ZİRAATİNDE KOYUNUN YERİ VE GELECEĞİ

Reşit SÖNMEZ

İnsanlar nasıl küçük bebeklere sevgi kucağını açar, onları her an okşamak isterse, bahar aylarında kırlarda ya da bahçe kenarlarında rastladığı küçük bir kuzuya aynı sevgi ve ilgiyi gösterir. Meleyip zıplayan ve insanların dostça çağrısına çok kere aynı duygu ile yanıt verircesine yaklaşan bu tatlı kuzu, pek çoğumuzun gözünde çiçek gibi, oyuncak gibi, zevkimizi uyandıran bir görünüm kazanır. Çocukluğunda böyle bir kuzuyu sevip okşamış ya da günlerini kuzular arasında geçirmiş herkes hayat boyu bu anıların tazeledikçe bir hoş olur. Önümüzde tatlı tatlı oynayan kuzuları seyredip eğlenirken, bunların ekonomik değerlerini ve insan hayatındaki yerlerini pek düşünmeyiz. Ancak günlük hayatımızı şöyle bir inceleyip neler yediğimizi, neler giydiğimizi hatırlarsak ve ne gibi eşyalar kullandığımızı düşünersek, kuzunun bizler için sadece bir sevgi ve eğlence kaynağı olmadığını ve hayatımıza değişik konularda sayısız katkılarda bulunduğunu anlarız. Bu kadar güzel kuzuya kıyılır mı? Onu kırdan ateşte çevirip kebab yapmak olur mu hiç? Bırakalım büyüsün koyun olsun, koç olsun ve insanlara daha çok şeyler sağlasın.

Koyunlardan elde edilen süttan yoğurt, peynir; yünlerinden elbiselik kumaşlar, giyim eşyaları, hahlar, kilimler; derilerinden kürkleri, deri ceketler, eldivenler ve daha neler yapılır. Kuzu ve koyun eti çok sevilir ve yüksek fiyatla satılır. Bu yaratıkların boynuzu ve tırnağı bile atılmaz, bağırsaklarına dek her şeyi çeşitli amaçlar için kullanılır. Bizi eğlendiren tatlı yüzlü kuzu, ekonomik hayatımız için bitmez tükenmez bir kaynaktır. Yeterli

onu besleyip büyütmesini bilelim ve insan hayatı için daha geniş yararlanma olanağı yaratalım.

İlk okulu bitirip ortaokula hazırlanan ya da lise düzeyine ulaşan her genç belkide her şeyden önce güzel kumaştan yapılmış alımlı bir elbise, kaliteli giysiler düşünür. Koyunlardan elde edilen iyi kalite yünlerden en güzel kumaşlar yapılır. Şimdiye kadar hiçbir sentetik materyal, kaliteli yünlü kumaş karşısında üstünlük sağlayamamıştır. Giyimdeki rahatlık, ütü tutma ve sağlığa yararlılık bakımından yünlüler her zaman üstündür. Ter ve nemi çekme yönünden yünlü giysiler insan sağlığı için yararlıdır. Her türlü el örgülerini de bu arada düşünebiliriz.

En güzel ve kaliteli beyaz peynir koyun sütünden yapılır. Koyun yoğurdunun tadını ve değerini herkes bilir. Saf koyun sütünden yapılmaya bile, inek sütüne koyun sütü karıştırmak suretiyle en güzel yoğurt ve peynirler yapılır. Köylü, şehirli tüm Türk insanının hayatında bu iki yiyeceğin yeri büyüktür. Kuzu-koyun etlerini de eklersek sofralarımızda ve beslenmemizde koyunun yeri ve değeri daha iyi anlaşılır.

Türkiye'de halı ve kilim dokumacılığı, gerek küçük el tezgâhları şeklinde ve gerekse fabrikasyon şeklinde geniş bir uğraşı alanı olup iç ve dış ticarete büyük bir ekonomik kaynak oluşturmaktadır. İç tüketim ve dış satım bakımından ve döviz sağlama yönünden bu konu geçmişte olduğu kadar gelecekte de büyük önem kazanmaktadır. Koyunlarımızdan elde edilen yünler bu konuda en değerli hammaddedir.

Koyun derilerinden yapılan giyim eşyaları

ve kuzu postlarından yapılan kürkleri de insanların çok ilgi gösterdiği ve üzerinde geniş çalışmalar sürdürülen konulardır. Son yıllarda yurdumuza gelen turistlerin en çok beğenip satın aldığı eşyalar arasında bunları da görmekteyiz. Kuzuların bukleli postlarından çok kıymetli kürkleri yapılmaktadır. Astragan diye bilinen değerli kürkleri Karagül adlı koyunun yeni doğmuş körpe kuzusunun derisinden yapılır.

Türkiye'de millet ekonomisinin en büyük temeli ziraattır. Üretilen çeşitli bitkisel ve hayvansal ürünler hem memleket içinde toplumun beslenme giyinme gereksinimini karşılar ve hem de yabancı ülkelere dış satım yolu ile döviz kazandırır, dış ticaretimizde denge sağlar. Beslenme bakımından başka ülkelere bağlı olmayan, dışarıdan gıda maddesi satın almayan sayılı birkaç ülkeden bir tanesi de Türkiyedir.

Türkiye ziraatının genel karakteri incele-nirse şöyle bir durum görülür: Sahil bölgelerimiz dışında kalan, Orta Anadolu başta olmak üzere yurdumuzun en geniş alanları yağışı az, kurak ve yarı step bir görünümündedir. Yapılan barajların sağladığı sulama olanağı da çok kısıtlı olduğundan bu geniş alanlarda sulu ziraat yapılamaz. Sulanmayan yerlerde yapılacak ziraat, yağmura bağlı kalan buğday-arpa ziraatıdır. Zayıf mer'alardan, kırsal otlaklardan oluşan bu bölgelerde en yaygın hayvan olarak da koyunu görüyoruz. Bu

yüzden bir atasözümüz var "Buğdayla koyun gerisi oyun". Sulama olanağı olmayan bölgelerde, kuru ziraat koşullarında en garantili, en güvenilir iki üründür. En güvenilir diyoruz bu iki ürün için, fakat en kazançlı diyemeyiz. Koşullar zorluyor çiftçimizi bu yöne. Bu nedenledir ki, Türkiye'de nüfus arttıkça, buğday ziraati gelişiyor ve koyun sayısı artıyor.

İçinde yaşadığımız 1981 yılında nüfusümüz 45 milyon, koyun sayımız da 45 milyon. Koyun sayısı bakımından dünya ülkeleri arasında ön sıralarda yer almaktayız. Her insana bir koyun düşmektedir. Yurdumuzda sulama olanağına kavuştukça, ziraat tekniğinde ilerleme oldukça buğday tarlası ve koyun mer'ası olan yerlere daha çok kazanç sağlayan başka ürünler ekilmesi gerekecektir. Ve o zaman çiftçinin gelir düzeyinde yükselme olacaktır.

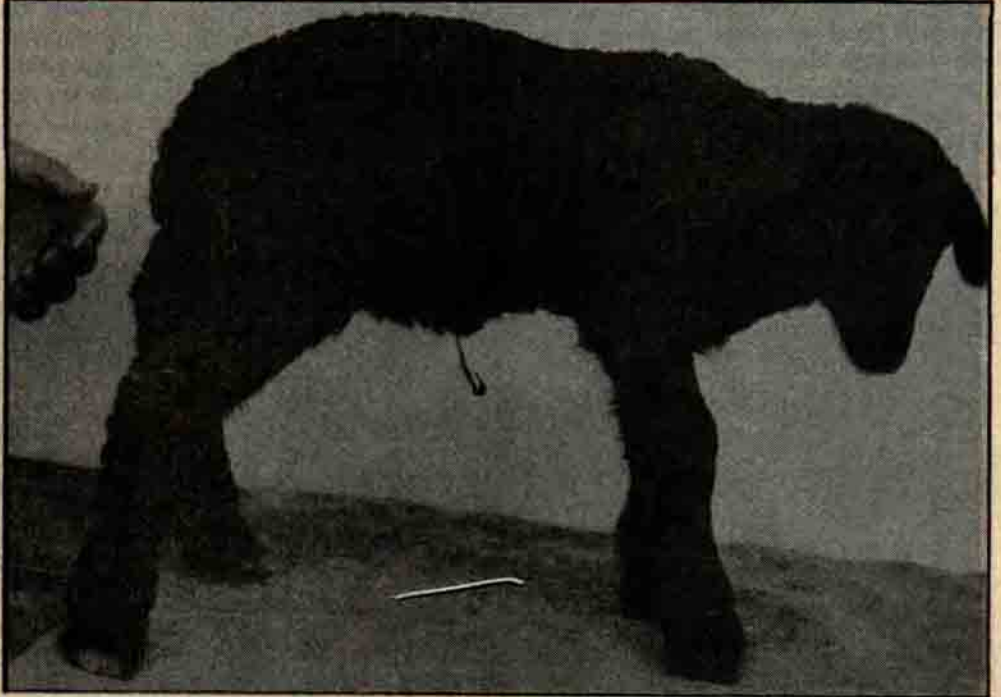
Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte ekonomik gelişme ve doğal kaynaklarımıza işlerlik kazandırma girişimlerinin bir örneğini ziraat alanında görmekteyiz. Ziraatımızın moderleşmesi ve yüksek verim sağlanması yönünde başlatılan çalışmalarda Ulu Önder Atatürk'ün örnek çalışmalarına ve yol gösterici, ışık tutucu davranışlarına tanık olmaktayız. Atatürk, pek çok konuşmalarında ziraatın önemini vurgulamış, ziraat alanında teknik ilerleme sağlamak için yapılacak işlere işaret etmiş ve yurdun dört köşesinde tarlada iş başında çiftçinin köylünün sorunları

Resim 1: Sakız Koyunu Kuzuları İle Birlikte

Resim 4: Yağlı kuyruklu Yerli Koyun

Resim 3: Postundan Krk Yapılan Karagl Kuzusu

mı dinlemiştir. Türkiye ekonomisinde ziraatın önemli bir temel taşı olduğuna inanan Büyük Önder, modern çiftlikler kurmak suretiyle düşündüklerini uygulamaya dönüştürmek istemiş, Ankara'da Atatürk Orman Çiftliğini kurmuştur. Bu girişimin ilk günlerinde Atatürk'e şöyle diyenler oldu: "Bu arazi ve Orta Anadolu'nun bu kurak ve çorak ikliminde modern ziraatın örneğini vermek, başarılı bir çiftlik kurmak biraz güç olacaktır" Atatürk'ün yanıtı ve davranışı şöyle olmuştur: "Bizim görevimiz bu çorak ve kurak topraklarda da başarılı ve modern ziraat yapılabilmesini halkımıza göstermektir" demiştir. Bu arada sözünü ettiğimiz kurak ve çorak iklim Anadolu'nun büyük bir kısmında varlığını sürdürmektedir. Bu yüzden Türkiye ziraatında belirgin bir ünite olarak koyunu görmekteyiz. Koyun bu koşullarda buğdayla yan yana ve kader birliği yapmış durumda.

Ziraatımızın yapısında koyun böylesine önemli bir yer tuttuğuna göre bu hep böyle sürüp gitmelidir? Üstelik koyundan beslenme ve giyinme konularında ve halıcılıkta çok yönlü yararlandığımızı göre bu konuya vereceğimiz önem ne olmalıdır? Öncelikle belirtmeliyiz ki, bize bu kadar yararlı ürün-

ler sağlayan koyunlar çoğunlukla yerli koyun dediğimiz, küçük yapılı, az verimli ve birey başına az kazanç sağlayan hayvanlardır. O halde her şeyden önce, böyle küçük yapılı ve verimi düşük hayvanların aşırı çoğalmasına bir yerde dur demek ve bu yerli koyunları belli yöntemlere göre ıslah ederek, iyileştirerek, daha iri, daha verimli ve birey başına çok kazanç sağlayan hale getirmek zorundayız. Bu yapılırken sayı bakımından bu hızlı çoğalmaya dur demek gerekir. Başka bir deyimle daha az sayıda fakat daha iri ve daha verimli koyun yetiştirerek daha fazla ürün elde etmek amacımız olmalıdır. Bilim adamları, yöneticiler, teknisyenler ve önder çiftçiler bu konunun ayrıntıları ile tartışmasını yapıp en doğru yolu bulmak durumundadırlar.

Yurdumuzun dört köşesinde birbirinden farklı koyun tipleri yetiştirilir. Bunlardan bir kısmı büyük yağlı kuyruklu, bir kısmı ince kuyruklu. Bir kısmında süt verimi az fakat et verimi fazladır. Bazı koyunlarımız çok süt verirler ve bir doğuruşta 2-3 kuzu yaparlar. Kimi koyunlarımızın yünü kaba ve kalın olup sadece halıcılığa uygundur. Bir başka grup koyunumuz kumaş yapımına uygun

Resim 6: Koyunda Bol Süt Verimine Uygun Meme Yapısı

Resim 2: Kaliteli Yün Veren Merinos Kuzuları Mer'ada

yapağı verir. Böyle bir dağılıfta doğal koşullar ve iklim etkili olduğu kadar, ürünlere karşı istek ve ekonomik durumlarda etkilidir. Böylece Türkiye gibi büyük ve geniş bir ülkede çeşitli bölgelerimizde birbirinden farklı koyun yetiştirilmesi; başka bir deyimle yerli koyunlarımızın iyileştirilmesinde bölge koşullarına göre yöntem uygulanması gerekecektir. Hiç kuşkusuz bu bir planlama ve yönlendirme işidir. Bu konuda devlete en büyük görev düşmektedir. Devlet bu görevini yerine getirirken Üniversitelerimizin ve araştırma kurumlarımızın çalışmalarından ve elde ettikleri sonuçlardan yararlanacaktır.

Üniversitelerimiz ve araştırma kurumlarımız, çeşitli konularda olduğu gibi ziraat alanında, hem bitkisel ve hem de hayvansal üretim kollarında çeşitli araştırmalar yürüterek, projeli çalışmalar sürdürerek önemli sorunlara çözüm getirmek ve çıkış yolları bulmak çabası içindedirler. Bu çalışmalar büyük ölçüde Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından desteklenmektedir. Türkiye ziraatında koyunun geleceği ne olacaktır? Bu sorunun yanıtı verilirken yapılan bilimsel çalışmalar ve elde edilen sonuçlar gözden uzak tutulmamalıdır. Her ülke kendi koşullarında ekonomik gerçekleri araştırıp, bulup ortaya koymak zorundadır.

ÖZÜR

Doğumunun 100'üncü Yılı dolayısıyla ATATÜRK'e ithaf edilen Dergimizin elinizdeki Kasım 1981 sayısında yayınlanmak üzere yazarlarından özel olarak istenen; "Ülkemizde Botanik Biliminin Cumhuriyet Dönemindeki Gelişimi" (Prof. Dr. Yusuf VARDAR), "Kimya Biliminin Cumhuriyet Dönemindeki Gelişimi" (Prof. Dr. Saim SARAÇOĞLU) ve "Türkiye'de İlaç Sanayinin Gelişmesi ve Bununla İlgili Sorunlar" (Prof. Dr. Alaeddin AKÇASU) isimli makaleler, "Türkiye'de Botanik Bilimi", "Türkiye'de Kimya Bilimi" ve "Türkiye'de İlaç Sanayii" başlıkları altında Eylül 1981 sayımızda yayınlanmıştır.

Yazarlarından izin alınmadan yapılan bu uygulamadan ötürü duyduğumuz üzüntüyü belirtir, makalelerin yazarları değerli bilim adamlarımızdan özür dileriz.

BİLİM ve TEKNİK